

Keulse Bijbel (1478)

In de Delftse Bijbel (1477) ontbraken de Psalmen. Ruim een jaar later gaf Heinrich Quentel in twee forse foliodelen een completere Bijbel uit, de zogenoemde Keulse Bijbel. Voor de vertaling was grotendeels gebruik gemaakt van de Delftse Bijbel. Het Hooglied bleef echter onvertaald in het Latijn. Omdat men in dit Bijbelboek een poëtisch liefdeslied zag, kende er een geringe waarde aan toe voor een al te jeugdige lezer. Oudere, rijpe lezers zouden de geestelijke waarde ervan beter kunnen inschatten. Kennelijk werd van de laatsten verwacht dat ze Latijn konden lezen.

1

De bewerkers van de Keulse Bijbel moeten waarschijnlijk gezocht worden onder de Moderne Devotie¹ of een aanverwante geloofsgemeenschap. De Moderne Devotie, gesticht door Geert Groote (1340-1384), is bekend voor de grote ijver van haar leden voor het verspreiden en lezen van Bijbelgedeelten in de volkstaal.

Keulse Bijbel 1478. Openbaring 6

Een opvallend kenmerk van de Keulse Bijbel zijn de illustraties, waarin vooral de geestelijkheid onder vuur genomen wordt. De houtsneden, afkomstig van een anonieme kunstenaar, brachten een scherpe veroordeling van de kerkelijke autoriteiten in beeld. Voornamelijk die uit de Openbaring van Johannes: onder de verdoemden tijdens het grote oordeel ziet men prelaten, waaronder kardinalen en zelfs een paus. Paus Sixtus IV liet in 1479 een brief uitgaan die de vertegenwoordigers van de universiteit van Keulen het recht gaven streng op te treden tegen drukkers, kopers en lezers van 'bezwarende' boeken. Omdat de Keulse bijbel rond die tijd verscheen, is de relatie met dit pauselijke schrijven waarschijnlijk. De kerkelijke overheid stond erg achterdochtig tegenover het gebruik van de Bijbel in de volkstaal. We mogen dus aannemen dat de uitgave van de Keulse bijbel een gedurfde onderneming was.

© L. den Besten

¹ Godsdienstige stroming die in de veertiende en de vijftiende eeuw in Oost-Nederland ontstond in reactie op de formalistische vroomheid van de geestelijkheid. De Moderne Devotie was gericht op praktische levenswijsheid en persoonlijke heiliging (ascese).

Literatuur

Besten, Leen den, *Het uitgelezen boek. De bijbel in Nederland*, Zoetermeer: Meinema 2005.

Berg, M.K.A. van den, *De Noordnederlandse historiebijbel. Een kritische editie met inleiding en aantekeningen van Hs.Ltk 231 uit de Leidse Universiteitsbibliotheek*, Hilversum: Verloren 1998.

Bruin, C.C. de Bruin, *De Statenbijbel en zijn voorgangers. Nederlandse bijbelvertalingen vanaf de Reformatie tot 1637*, Leiden: Sijthoff 1937.

2

Titelblad van Keulse Bijbel uit 1548.

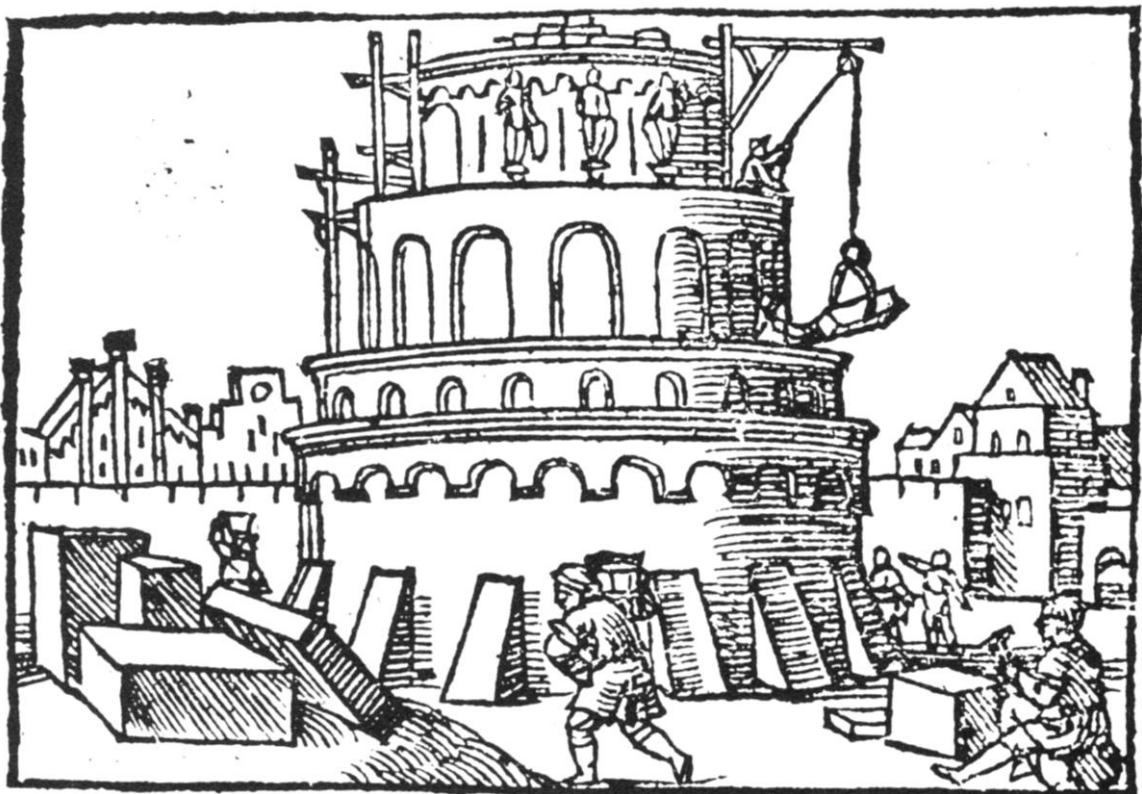
Keulse Bijbel 1478. De evangelist Marcus.

Keulse Bijbel 1478. De evangelist Lucas.

De ark van Noach, in de Keulse Bijbel uit 1548.

De toren van Babel, in de Keulse Bijbel uit 1548.